

BAUHAUS KUI MODERNISMI TÖÖKODA

Ülevaade Ü.Linnuste väitekirjast
„Bauhausi õppesüsteem ja selle
sobivus kaasaja disaini
õppesüsteemis“

Väitekirja eesmärk:

- Autori uurimistöö eesmärk on selgitada välja Bauhausi õppesüsteemi sobivust kaasaja disainiõppes, tähtsustades seeläbi ajaloolist järjepidevust disainiõppes ning traditsiooniliste õppemeetodite kasutamist ja jätkusuutlikkust kaasajal.

alaeesmärgid:

- Anda ülevaade disainihariduse kujunemisest ja rakenduskunstihariduse reformidest Euroopas 19. sajandil ning uutes suundadest 20. sajandi alguses, kui nähti vajadust koolitada kunstnikke tööstuse jaoks.
- Uurida Bauhausi kui uut tüüpi kooli asutamise tegevuse eesmärke, õppekorraldust ja õppemeetodeid. Tuua välja Bauhausi õppesüsteemi kolme põhikomponendi - a) käeliste oskuste arendamine, b) töökodade toimimine, b) praktiline töö materjalidega - väärtused ja nende osakaalu kaasaja disainihariduses.

alaeesmärgid:

- Uurida disainihariduse olukorda ja probleeme 20.sajandi lõpus ja 21.sajandi alguses Lääne-Euroopas ja Eestis. Analüüsida disainiharidusele esitatavaid nõudeid globaalses kontekstis ning Eesti disainihariduses. Uurida Bauhausi õppesüsteemi väärtuste kehtivust disaini õppesüsteemis Eestis kaasajal.
- Teha ettepanekuid Eesti disainihariduse täiustamiseks, lähtuvalt Bauhausi õppesüsteemist.

Disain ja disainiharidus enne Bauhausi

- Disainiharidusele Euroopas pandi alus Inglismaal disainikoolide asutamisega 1837.a. Disainikoolide asutamine tulenes vajadusest koolitada kunstnikke tööstuse tarvis, ent puudus selgus, kuidas see peaks toimuma.
- Kuigi rakenduskunstnike väljaõppes rakendati 19. saj lõpus Gottfried Semperi poolt välja töötatud õppemetoodikat töökodade baasil, oli side tööstusega nõrk.
- Rakenduskunstiharidus oli endiselt liiga kunstikeskne ega suutnud harida kunstnikke tööstuse jaoks.
- Tegelik kunstniku (disaineri) harimine tööstuse jaoks ja disainiharidus sai alguse Bauhausi koolis, mis asutati 1919.a. Saksamaal.

Bauhausi kontseptsioon 1919

- Bauhausi kooli teoreetilise baasi töötas välja W. Gropius, kes oli kooli esimene direktor.
- Bauhausi kooli keskne idee oli produktiivne õpetus töökodade baasil.
- Gropiuse ideaal oli taastada käsitöösused, mis tugineksid varasemale kunstkäsitöö õpetamise traditsioonile,
- toetuda õppetöös õppetöökodadele, mis oli Bauhausi-idee ja struktuuri üheks nurgakiviks.

Bauhausi kontseptsioon 1919

- Gropiuse idee kohaselt pidi Bauhausi kool kasvatama üliõpilasi vastavalt nende oskustele ja võimetele, **kas tublideks käsitööliseks või loovateks kunstnikeks**, kes suudavad samalaadse mõtlemise baasil luua ehitisi, tehes ära kogu sinna kuuluva töö, alates toorehitisest kuni hoone valmimise, selle kaunistamise ja sisustamiseni (Gropius, 1919:164).

Bauhausi eesmärgid

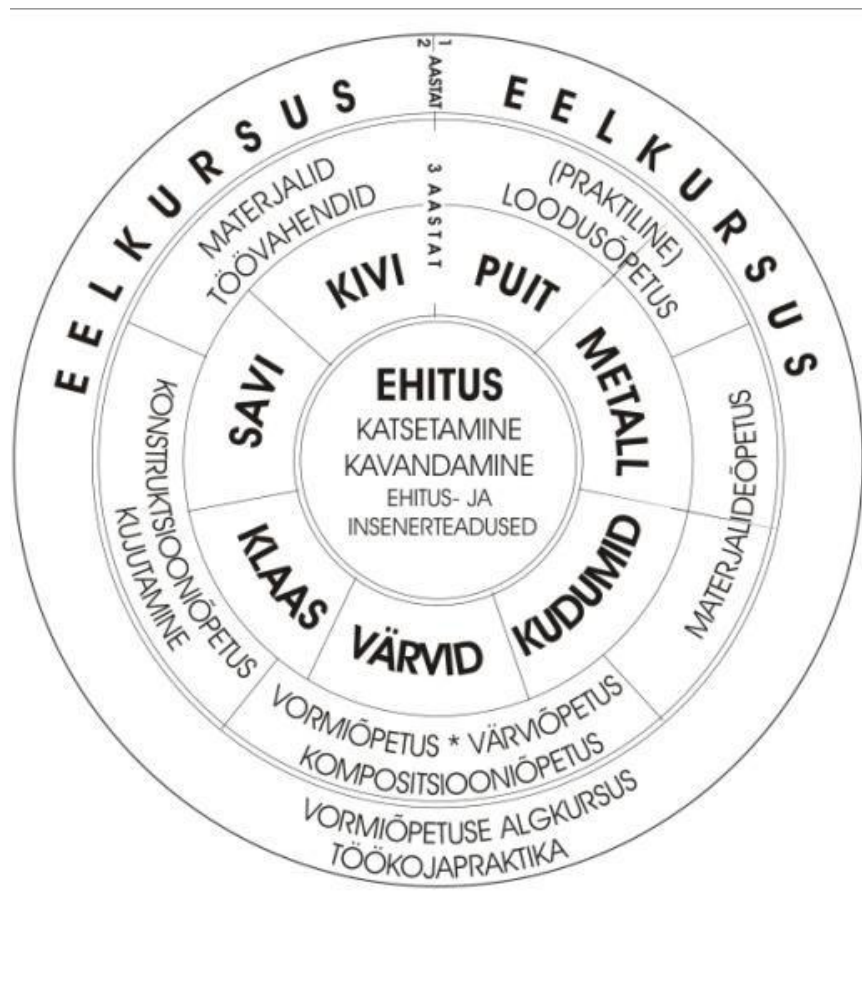
- Bauhausi eesmärgiks kooli asutamisel 1919.a. oli erinevate kunstide süntees, nende viimine ühise nimetaja alla, milleks oli arhitektuur.
- 1923 .a. sai kooli uueks eesmärgiks kunsti ja tööstuse ühendamine :“**kunst ja tehnika - uus ühendus**“, nii nagu Gropius selle idee esitas.

Bauhausi õppetöö eesmärgid

- Õppetöö eesmärgiks oli „kunstiliselt andekate inimeste väljaõpe loovateks käsitööliseks“.
- Gropiuse veendumuse kohaselt ei saa kunstnik ilma käsitöölaste oskusteta oma loovaid võimeid rakendada.
- Seda kinnitas Gropius juba manifestis ja kinnitas korduvalt ka hiljem.

Bauhausi õppesüsteem 1919-1921

- Õppetöö algas eelkursusega (*Vorkurs*), millele järgnes kolmeaastane õppetöö.
- õppetöö oli struktureeritud kaheosalisena: käsitööalane väljaõpe (*Werklehre*), vormiõpetus (*Formlehre*) ning neile lisaks täiendavad õppeained.
- 1921.aasta õppekavas olid eraldi õppeplaanid käsitööalaseks väljaõppeks 10 töökoja jaoks: 1. kivitöötlemise töökoja jaoks; 2. puidutöötlemise; 3. tislertööde, 4. keraamika, 5. metallitöötlemise, 6. seinamaalingute, 7. klaasimaali, 8. tekstiilitehnikate, 9. kunsttrüki ja 10. raamatukõitmise töökoja jaoks (*Werkstattordnung*, 1921).

Bauhausi õppekava skeem 1923.aastal.

Bauhausi kontseptsioon 1925

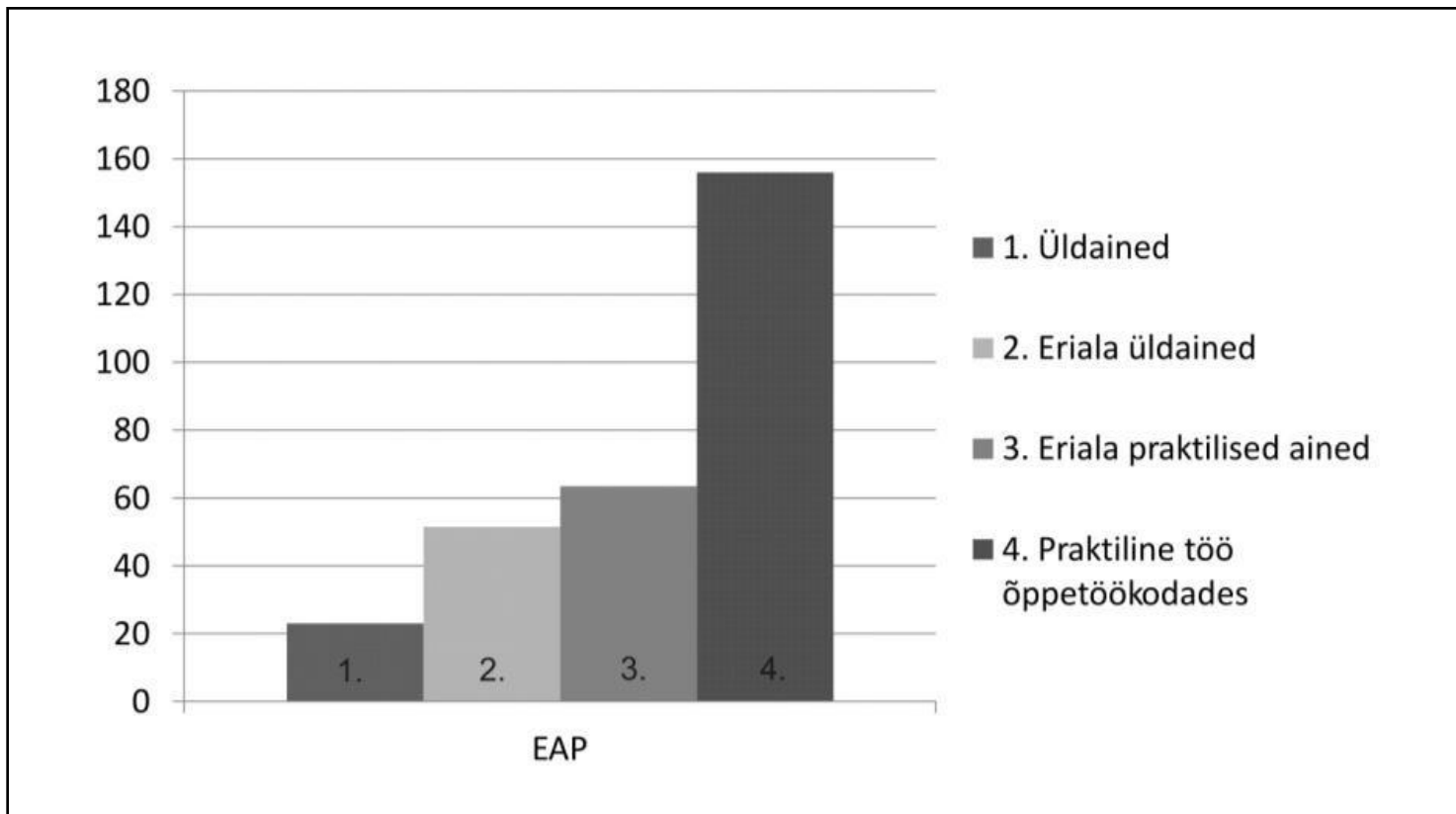
- Gropius täiendas ja arendas pidevalt oma seisukohti ning 1925.a. esitas ta Bauhausi uuendatud kontseptsiooni.
- Kooli uued eesmärgid keskendusid koostööle tööstusega ja tarbeesemete tüüpvormide väljatöötamisele.
- Töökodade roll muutus: töökojad olid laboratooriumid, milles toodete prototüüpe hoolikalt arendati.
- Gropius: Töökodades antavat käsitööõpetust ei tohi võtta asjana iseeneses, vaid hariduse asendamatu osana.

Bauhausi õppetöö eesmärgid 1925

- Uuesti sõnastatud Bauhausi õppetöö eesmärgid:
- loominguiliselt andekate inimeste vaimne, käsitööalane ja tehniline koolitamine töötamiseks kujunduse, eriti arhitektuuri valdkonnas;
- disainerite koolitamine, kes oleksid materjali ja tööprotsessi vahetu tundmise kaudu võimelised kujundama tööstustoodangut;
- praktiliste eksperimentaaltööde tegemine ning prototüüpide väljatöötamine tööstuse jaoks (*satzungen*, 1925).

Bauhausi õppesüsteem 1925

- Vormiõpetus (*Formlehre*) ja tööõpetus (*Werklehre*) olid üles ehitatud nii, et paralleelselt toimus nii käeliste oskuste, vormikujundamise oskuste (ja teadmiste) arendamine kui ka materjalide tundmaõppimine ja praktiline töö materjalidega.
- Käelisi oskusi Bauhausi töökodades õpetati ja arendati selleks, et osata teha kavandeid ja välja töötada toodete prototüüpe tööstuste jaoks.

Bauhausi õppeainete mahud EAP-des. (Autori tabel)

Bauhausi töökojad

- Töökojad omandasid kooli õppekorralduses vastavalt uuele õppeplaanile suurema osakaalu; töökojad olid paremini sisutatud ja ka nende otstarve selgemaks saanud.
- Ka õppetöö ülesehitus oli omandanud selge struktuuri. Bauhausi õppetöö oli üles ehitatud kolmeastmelisena: baasõpe (*grundlehre*), põhiõpe (*hauptlehre*) ja ehitusõpe (*baulehre*).
- Siin järgis Gropius oma ideed ehitusõpetusest (arhitektuurist) kui kõiki kunste ühendavast kõrgemast rakenduskunstist.
- Siiski oli kõrgema astme õpe laiem, sest kõrgemaks astmeks oli ka õppetöö katse-mudelitöökojas.

kunsti ja tehnika ühtsus

- Gropius järgis Semperi põhimõtet, mille järgi töökoda ei tähenda üksnes suhet õpipoisi ja meistri vahel, vaid suhet kaht tüüpi oskuste vahel: käsitöömeistri oskuste ja kunstniku-vormimeistri oskuste vahel.
- Praktilisi oskusi rakendasid üliõpilased tööstuse jaoks toodete prototüüpide loomisel.
- See Gropiuse taotlus andis õppetööle topeltkvaliteedi ning nii realiseerus ka Gropiuse põhimõte „**kunsti ja tehnika ühtsusest**“. Bergdolini (2009: 21).

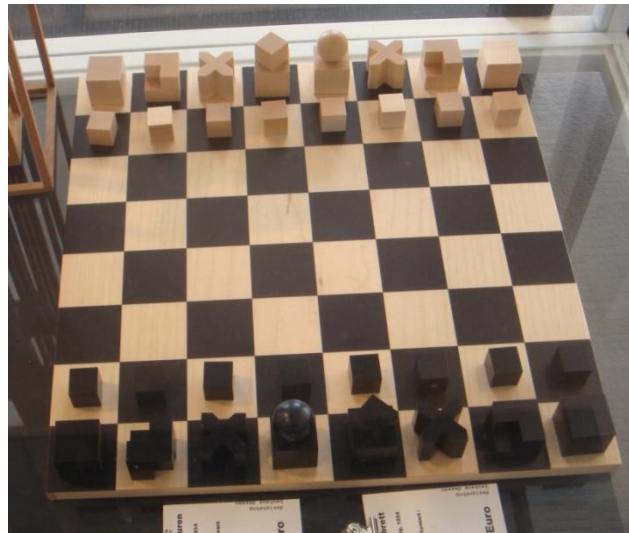
Bauhaus – uut tüüpi kool

- Oluline erinevus Gropiuse uuenenud visioonis võrreldes seniste rakenduskunstikoolide õppesüsteemiga ja ka Bauhausi varasema kontseptisooniga väljendus Bauhausi õppetöö sidumises tööstusega.
- Sellega pani ta aluse uut tüüpi koolile- tööstuskunstikoolile ehk disainikoolile.
- See on peamine põhjus, miks kujunes selle kooli õppesüsteem eeskujuks, mida järgitakse tänase päevani ja miks Bauhaus omab erilist tähtsust. (Barr, 1959: 5, Efland, 1990: 152).

Bauhausi prototüübid

- Gropiuse uuenenud kontseptsiooni kinnitamiseks ja praktilise töö väljundiks olid üliõpilaste poolt kujundatud ja õppetöökodades valmistatud toodete prototüübid.
- Prototüüpe valmistasid üliõpilased nii tööstuste jaoks kui müügiks.
- Prototüüpide loomise idee oli Gropiusel juba varem, mille elluviimiseks asutati 1924. a. Weimaris osäühing Bauhaus GmbH.

- Esimesteks prototüüpideks Bauhausi toodete seas olid 1924.a. tislertöökohas valmistatud ja Hartwigi kujundatud malelaud koos geomeetriselt kujundatud malenuppudega,.

Alma Buscheri mänguklotside komplekt 1924.a.

- Õppetöökodades valmistati ka prototüüpe tööstuste jaoks.
- Siin tuli järgida tööstusliku toomise võimalusi ja piiranguid, silmas pidada masstootmist ja tiražeerimist, loobuda dekoorist ja kujundada lihsaid vorme, tunda tehnoloogiaid ja materjalide omadusi.
- Nii tekkis uus vormikultuur ja stiil, mis oli tööstusvormide kujundamise eeskujuks kogu 20.sajandi vältel ja pole tähtsust minetanud kaasajalgi.

W.Wagenfeld. Tischleuchte. Metalversion, 1924
Bauhaus Weimar, Metallwerkstatt (Herstellung)

Bauhausi stiil

- Bauhausi ajaga kaasas käiv mõtteviis kujundas uued tehnoloogilised vormid.
- Bauhausi stiil, mida nad küll ise eitasid, lähtus kaasaja kunstiloomingu reeglitest ja normidest ja Bauhausi liikmed eelistasid avangardistlikku kunsti.
- Bauhauslaste esteetilised normid, olles mõjutatud dadaistide, konstruktivistide esteetikast, olid üldkehtivate normide foonil uudsed ja tavatud.

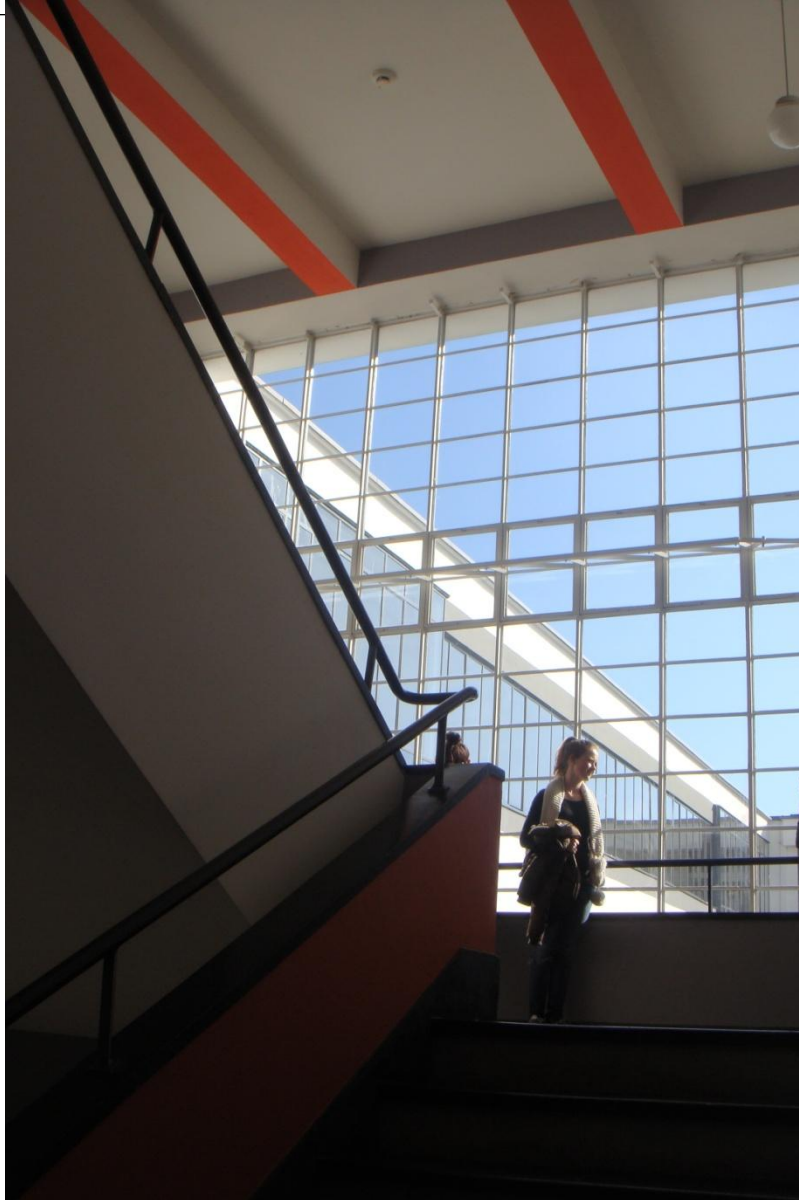
Bauhausi stiil

- Üliõpilasi ja neid juhendavaid õppejõude ühendasid sarnased põhimõtted ja nad järgisid sarnast reeglite süsteemi, geomeetrilise vormi kui ka funktsionaalsuse kontseptsiooni osas.
- Just selles mõttes omandasid Bauhausi töökodades valmistatud esemed ja tooted oma „stiili“, mis viitas kooli kui ühiskondliku grupi ühisele representatsioonile.

Bauhausi õppehooned

- Bauhausi õppehooned Dessaus, mis valmisid 1926. a., esindasid Bauhausi arhitektuuri alaseid põhimõtteid ja vormikultuuri. Õppehooned ühendasid endas arhitektuuri kui kunsti ja selle aja tehnoloogiat.

Oma tavatu valgusküllasuse ja avatud ruumilahendustega, nähtavale jäetud konstruktsioonidega ja geomeetriliste vormidega esitasid Bauhausi hooned täiesti uue arhitektuurikonseptsiooni, pannes aluse modernismiaja vormikäsitlusele.

- Bauhausi trepikoda 2015.a.

Ateljee Bauhausi töökodade hoones 2015.a.

Bauhausi raamatud

- Bauhausi õppejõud koostasid oma õppeainetes teoreetilise materjali, mis avaldati raamatutesarjana „*Bauhausbücher*“, ühtekokku 14 raamatut. Mõned näited:
- W. Kandinsky avaldas oma kompositsiooni- ja kujundusprintiipide kohta 1926. a. raamatu „*Punkt und Linie zur Fläche*“,
- P. Klee koondas oma ideed ja meetodid raamatusse „*Pädagogisches Skizzenbuch*“,
- O. Schlemmer võttis oma pedagoogilise kogemuse ja eriti tegevuse lavaosakonnas kokku raamatus „*Die Bühne im Bauhaus*“.
- Sarjas ilmunud kirjutised on unikaalsed kunstiteooriad, mis pole ajas oma väärtuses kaotanud.

Bauhausi väärtused

- **1) Käeliste oskuste arendamine.** Kuigi Bauhausi õppejõud eitasid akadeemilisi meetodeid, toimus järjekindel õpe joonistamise, maalimise ja kompositsiooni alal, kus erilist rõhku pandi vormianalüüsile.
- Bauhausi õppetöö korraldus võimaldas täielikumalt keskenduda käsitööerialale, mis vastas paremini igapäevaste võimetele.

- Eelkursusele järgnes õppetöö töökodades, mis oli seotud juba kindlate töövõtete ja töötlemismeetodite tundmaõppimisega, mida juhendasid töökodade meistrid.
- Bauhausi töökodades, kus üliõpilased valmistasid prototüüpe tööstuse jaoks ja esemeid müügiks, oli töö kvaliteet vältimatu nõue.
- See kujundas neis tööharjumuse, mis vastas keskaegse tsunftisüsteemi õpipoisi kasvatusemale.

- **3) Praktiline töö materjalidega.** Esimene kokkupuude erinevate materjalidega toimus eelkursusel.
- Mänglev materjalikäsitlus oli üheks loova mõtteviisi kujundamise aluseks ja materjalide tundmaõppimiseks, et võimaldada igaühel leida kohta ja materjali, kus ta oma loomulike annete piires end kindlalt tunneks.
- Bauhausi eelkursus vastas nõuetele, mida kaasaja kasvatusteoreetikud oluliseks peavad: soodustada loovust ja tuua välja igaühe loominguline jõud.

- **Õppetöökojad kui tootekujunduse laboratooriumid.**
Õppetöökojad toetasid õppetöö astmelisust:
- alguses oma võimete avastamine ja esmaste oskuste omandamine (*Vorkurs*),
- siis oskuste arendamine (*Werklehre, Formlehre*)
- kõrgem aste (*Hauptlehre*), kus toimus oskuste rakendamine.
- Kõrgemas astmes olid töökojad kui laboratooriumid, kus eksperimenteeriti ja uusi toodete mudeleid arendati.
- Kuigi neid mudeleid tehti käsitsi, pidid disainitud mudelid täielikult vastama tööstusliku tootmise tingimustele.
- Tihe kontakt ja koostöö tööstustega väljendus toodetes, mille tehnilist ja kunstilist kvaliteeti tunnustas nii tööstur kui tarbija.

Kokkuvõte

- Bauhausi taasavastamine toimus 20.sajandi viimastel kümnenditel, mil disainihariduses hakati taas otsima uusi teid.
- Bauhausi taasavastamine tõi uuesti esile tema õppetöö väärtused, milleks olid käeliste oskuste pidev arendamine, õppetöö töökodade baasil ja praktiline töö materjalidega.
- On selge, et teoreetiliste ainete osakaal Bauhausis oli väike, kuid Bauhausi tegevus kestis liiga lühikest aega, et selles osas oleksid muudatused vajalikuks osutunud.
- Bauhausi vormikultuur, mida tema tegevuse ajal käsitleti kui revolutsioonilist ja poliitilist demonstratsiooni, kujunes 20.sajandi modernismi põhitunnuseks.

- Bauhausi käsitletakse nüüd kui erakordset kultuuriloolist sündmust, mis on ümbritsetud legendaarse aupaistega ja teda on hakatud nimetama “modernism töökojaks” (Bergdoll&Dieckerman, 2009).
- Bauhausi õppehooned Dessaus kanti 1999.a. UNESCO kultuuripärandi nimistusse ja neid hakati järk-järgult taastama nende algses kujunduses.
- Kõikides disainiõppega seotud küsimustes viitavad kaasaja teoreetikud ((Papanek 1995, Eisner 2002, Heskett 2002, Findeli 2001, Davis 2013) Bauhausile kui parimale modernismiaja disainiõppe kogemusele.

Weimar >
1919–25

Dessau >
1925–30

Berlin >
1930–33

Bauhausi õppehooned erinevatel ajaetappidel